

УДК 338.3

Єгорова Анастасія Сергіївна*Одеський національний економічний університет*

Науковий керівник: Маслов Дмитро Сергійович

*Одеський національний економічний університет***ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ЧИННИКІВ ПІДВИЩЕННЯ
ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ В УКРАЇНІ**

У статті висвітлені теоретичні засади економічної категорії «продуктивність праці». Систематизовано фактори її підвищення у процесі формування інноваційної моделі економіки. Визначено основні підходи до активізації інноваційних факторів підвищення продуктивності праці.

Ключові слова: продуктивність праці, закон зростання продуктивності праці, інновації, інноваційні чинники, «CDM модель».

Актуальність. Багатогранність соціально-економічних процесів в умовах ринкової конкуренції обумовлює високу потребу у дослідженні питань управління продуктивністю праці та виявлення чинників її підвищення. Встановлення високого рівня продуктивності праці завдяки інноваційним чинникам постає необхідною умовою для ефективного функціонування виробництва на підприємствах. Саме тому актуальними є питання використання інноваційних чинників підвищення продуктивності праці у сучасній економічній моделі країни.

Огляд джерел. Теоретичне підґрунтя сучасних уявлень про економічний зміст поняття та чинників підвищення продуктивності праці було закладено у наукових працях видатних постатей світової історії економічної думки: Аристотеля, Ф. Бастіа, С. Л. Брю, Г. Емерсона, К. Р. Макконнелла, К. Маркса, А. Маршалла, Ж. Б. Сея, А. Сміта та ін.

Розвиток основних дослідницьких положень та трансформації окресленої проблематики розглянуто сучасними українськими вченими-економістами О. О. Гетьман, О. П. Дяків, С. М. Кожем'якіною, Ю. Ф. Кондратюк, О. С. Мантур-Чубатою, О. М. Орленко, С. І. Сергійчук та ін.

Мета статті полягає у встановленні причинно-наслідкового зв'язку зміни продуктивності праці в залежності від впливу інноваційних факторів.

Основний матеріал. У контексті розвитку продуктивних сил особливого значення набуває «закон зростання продуктивності праці». У «Капіталі» [2, с. 353] К. Маркса детально описані особливості зростаючої продуктивності праці. Її підвищення призводить до збільшення кількості продукції, яка виробляється за певний проміжок часу. Це можливо підтвердити, спираючись на загальні історичні тенденції. Якщо розглянути кожний спосіб виробництва, що мав історичне значення, можна зауважити, що новий в кінцевому рахунку перемагає завдяки тому, що утворюється більше простору для підвищення суспільної продуктивності праці.

У законі визначено п'ять основних груп факторів, що впливають на продуктивність, серед яких: матеріально-технічні; організаційно-економічні; природні; суспільно-економічні та соціально-психологічні. Детальний опис сутності та класифікації чинників підвищення продуктивності праці надано в працях зарубіжних вчених кінця XIX – початку XX століття. У кейнсіанській моделі визначено сім економічних чинників, необхідних для зростання національного доходу на основі продуктивності праці, серед яких: кількість та якість працівників; кількість та якість засобів виробництва; техніка і технологія виробництва; рівень та форми конкуренції; споживчі переваги; гранична тяжкість праці та соціальна структура суспільства [4, с. 252].

На сучасному етапі розвитку історії економіки та економічної думки найбільш адаптованою класифікацією чинників зростання продуктивності праці є наступне групування: соціально-економічні, матеріально-технічні та організаційно-економічні.

Соціально-економічними чинниками зростання продуктивності праці постають ті, що впливають на якість робочої сили, використаної під час виробництва, а саме:

1. поліпшення умов праці робітників;
2. підготовка кадрів та покращення рівня їх професійної кваліфікації;
3. розвиток трудової активності;
4. сприяння ініціативності працівників;
5. ведення ефективної корпоративної культури під час виробничого процесу;
6. збільшення попиту на нову продукцію або послуги тощо.

Чинники, які відносяться до матеріально-технічних, діють за рахунок прогресивних змін у техніці та технології виробництва, зокрема:

1. модернізація устаткування, застосування вдосконаленої продуктивної техніки;
2. автоматизація і роботизація виробництва;
3. використання підприємствами нових видів сировини та матеріалів;
4. освоєння прогресивних ресурсозберігаючих технологій;
5. впровадження ресурсозберігаючих процесів у виробничі технології.

Група організаційно-економічних чинників включає в себе ті, що пов'язані з певними змінами в організації виробництва, серед яких виділяють:

1. покращення структури апарату управління виробництвом підприємства;
2. поліпшення матеріальної, технічної та кадрової підготовки виробництва;
3. введення прогресивних норм праці та раціоналізація організації праці;
4. розробка та стимулювання збуту нового продукту для ринку;
5. інвестування в науково-дослідницькі та дослідно-конструкторські роботи;
6. створення центрів прибутків та витрат;
7. застосування систем управління якістю, що базуються на нормах ISO.

У системі чинників підвищення продуктивності праці бачимо ті, що є інноваційними, які сьогодні дуже актуальні [1, с. 255]. Вони формуються під впливом науково-технічного прогресу та зростаючої ролі інновацій на підприємствах.

У зв'язку зі змінами у сучасному економічному і соціальному житті суспільства важливого значення набуває впровадження нового концептуального підходу до підвищення продуктивності праці на національному рівні.

Визначенню взаємозв'язку інновацій та ефективності відтворення починаючи з 60-х років ХХ ст. присвячено величезну кількість наукових досліджень. У роботах вивчається вплив на економічні показники компаній їх інноваційних зусиль, виражених у формі витрат на дослідження та розробки (витрати на НДДКР). Аналіз ефективності інноваційної діяльності при цьому зазвичай здійснювався на основі виробничої функції компаній з урахуванням їх «інноваційного капіталу», що розраховується на основі часового ряду інвестицій в НДДКР.

У сучасних умовах глобалізації для оцінки впливу інновацій на продуктивність праці більшість дослідників використовують структурний підхід. Дослідження Б. Крепон, Е. Дюге і Ж. Майресса у 1998 році стало важливою віхою в економічній науці. Структурний підхід до взаємозв'язку інновацій та продуктивності отримав назву «CDM модель» (скорочення за першими літерами прізвищ авторів).

Насамперед, науковці розробили універсальну систему, що складається з трьох рівнянь: рівняння інноваційних витрат (innovation input), інноваційного результату (innovation output) та продуктивності (productivity), що моделюються в послідовному порядку.

Так, автори об'єднали різні напрямки дослідження інновацій: фактори інноваційності та виробничу функцію компаній з урахуванням інтелектуальних ресурсів. Ця комплексна модель включає рішення фірми про інновації, розмір інвестицій в інновації, результат інновацій та економічний результат компанії.

Саме тому особливу увагу надаємо інноваційним можливостям економічних факторів підвищення продуктивності праці, які проявляються у матеріальному стимулюванні і мотивації робітників [1, с. 255].

У системі стимулювання праці провідне місце займає заробітна плата, оскільки вона є головним джерелом підвищення добробуту працівників і складає більшу частку доходів. Заробітна плата працівників підприємств визначається у фонді індивідуального споживання національного доходу в грошовому виразі. Як основна форма необхідного продукту вона розподіляється відповідно до кількості і якості витраченої праці і його результатів.

Основним напрямом вдосконалення всієї системи організації заробітної платні є забезпечення прямої і жорсткої залежності оплати праці від кінцевих результатів господарської діяльності. Задля реалізації цього напрямку слід активізувати застосування прогресивних (відрядних) форм та систем заробітної плати. Крім того, сприятливі умови для працівників формують роботу як усвідомлену діяльність, яка є джерелом самовдосконалення, основою професійного зростання.

Раціональна система мотивації робітників на рівні підприємства гарантує зайнятість всіх працівників працею, надання рівних можливостей для професійного та службового зростання, узгодженість рівня оплати з результатами праці, створення безпечних умов праці та ін.

Матеріально-технічні фактори відіграють важливу роль при реалізації інноваційних проектів, орієнтованих на кардинальні зміни техніки або всієї технології виробництва. Інвестиції у нові за задумом техніку і технології є ризикованими з погляду гарантії отримання необхідного результату, однак, й

найперспективнішими. Головними умовами їх дієвості є практичне застосування та готовність ринку прийняти продукцію, пов'язану з використанням високих технологій [3, с. 92].

Дуже важливу роль у підвищенні продуктивності праці на підприємстві відіграє устаткування, тому підприємства ставлять собі за мету переоснащення обладнання на більш інноваційне, ефективність якого можна характеризувати системою показників ефективності. У такій системі поряд з показниками фінансової ефективності слід визначати й електроозброєність, капіталоозброєність, фондівіддачу.

Електроозброєність праці визначається відношенням кількості електроенергії, використаної у виробничому процесі за певний період, до середньооблікової чисельності робітників і характеризує споживання всіх видів енергії на одного робітника за певний період [5, с. 282].

Важливість показника капіталоозброєність пов'язана з тим, що він характеризує оснащеність праці виробничими основними фондами і визначається відношенням середньорічної балансової вартості виробничих основних фондів до середньооблікової чисельності робітників або працівників.

З дослідженням проблем в галузі підвищення продуктивності праці пов'язані можливості суспільства в реалізації соціально-економічних цілей. Серед них відзначимо тактичні (зростання індивідуальних доходів робітників і поліпшення результатів діяльності підприємств різних галузей економіки), та стратегічні (підвищення життєвого рівня населення). Для того, щоб підвищення ефективності праці робочої сили стало реальною основою економічного зростання, необхідно в рух за підвищення продуктивності праці залучати якомога більшу кількість підприємств.

Висновки. Таким чином, продуктивність праці є важливим економічним показником, який характеризує ефективність трудової діяльності робітників як основної продуктивної сили. Виявлення чинників зростання продуктивності праці дозволяє визначити нові методи підвищення продуктивності праці у процесі виробництва. Крім того, аналіз факторів продуктивності праці виступає основою формування пріоритетів економічної політики, а результати реалізації інноваційних проектів на виробництві є основним джерелом зростання продуктивності праці.

Список використаних джерел

1. Костенко Т. О. Основні напрями використання інноваційних чинників для підвищення продуктивності праці / Т. О. Костенко. // Економічний нобелівський вісник. – 2014. – С. 254-261.
2. Маркс К. Сочинения / К. Маркс, Ф. Энгельс. – Т. 23. – М.: Госполитиздат, 1960. – 907 с.
3. Орленко О. М. Продуктивність праці як критерій ефективності інноваційної діяльності підприємства / О. М. Орленко. // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 2, Т. 2. – С. 91-95.
4. Сергійчук С. І. Чинники підвищення продуктивності праці: сутність, класифікація та умови зростання продуктивності праці / С. І. Сергійчук. // Науково-виробничий журнал «Сталий розвиток економіки». – 2012. – С. 250-253.
5. Юринець З. В. Розвиток інноваційної діяльності в Україні та світі / З. В. Юринець, Д. Б. Задорожний, В. В. Звір. // Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – С. 282-291.

УДК 338.439

Степанов Вячеслав Николаевич

Доктор экономических наук, профессор

*Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований
Национальной Академии Наук Украины*

ЭКОНОМИКО-ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ КАК БАЗОВАЯ КАТЕГОРИЯ ТЕОРИИ УПРАВЛЕНИЯ ЭКОЛОГИЗАЦИЕЙ ЭКОНОМИКИ

В статье обсуждаются актуальные вопросы формирования методологических основ исследования экономико-экологических (ЭЭ) взаимодействий во взаимосвязи с социальным фактором в системе отношений общества и природы. ЭЭ-взаимодействие рассматривается в качестве одной из доминирующей категорий как теории экологизации экономики, так и теории управления общественным развитием. Обращается внимание на характер ЭЭ-взаимодействий и на проявление их положительных и негативных системных эффектов.

Ключевые слова: экономико-экологическое взаимодействие, инцидентность, экологизация экономики, управление экологизацией.

Постановка проблемы. К числу наиболее значимых современных проблем общественного развития, несомненно, относится кризис взаимоотношений общества и природы, что нередко предопределяет возрастающую актуализацию вопроса всемерной экологизации экономической деятельности.

Вопросам изучения проблем взаимоотношений общества (экономики) и природы (экологии), т.е. экономико-экологическим вопросам взаимодействия, а также проблемам экологизации экономики в последнее десятилетие посвящено весьма большое число публикаций, в частности [1-4]